

Seminární práce z kurzu Novokřtění

NOVOKŘTĚNCI NA DOMINIU PÁNŮ Z HRADCE

Úvod

Počátky novokřtěneckého hnutí datujeme kolem roku 1525 a jsou spojeny se švýcarským Curychem. Myšlenky novokřtěnectví oslovovaly hlavně nejnižší sociální vrstvy zklamané po porážce německé selské války v letech 1525 – 1526. Největší rozmach zaznamenalo novokřtěnectví mezi roky 1525 – 1527 v rakouských Tyrolích.

Novokřtění byli v Římsko-německé říši nelítostně pronásledováni. Proto vznikala rozsáhlá novokřtěnecká diaspora, jejímž cílem se stávaly také Čechy a Morava.

Novokřtění na Moravě

Počátky novokřtěnectví na Moravě jsou nerozlučně spjaty se jménem Balthasara Hubmaiera. Ten se roku 1526 usadil v jihomoravském Mikulově na panství nábožensky tolerantního Linharda z Lichštejna. Hubmaier s sebou přivedl skupinku svých převážně švýcarských přívrženců. Brzy je následovali další perzekuovaní novokřtění. Hubmaier se však brzy dostal do sporu s Hansem Hutem, apoštolem novokřtěnců z Horních Rakous. Již v roce 1528 byl Hubmaier ve Vídni upálen.

Ve stejném roce rozpoutala královská moc rozsáhlou perzekuci novokřtěnců na Moravě. Její obětí se stal spolu se svými souvěrci brněnský kazatel Thomas Waldhauser. Důležitou úlohu sehrál v dalším vývoji novokřtěnectví na Moravě Jakob Huter. Ten se pokusil udělit anabaptismu na Moravě pevný řád, ve kterém by uplatnil své zásady pacifismu a organizovaného soužití. Podporoval rovněž Společenství huterských bratří, které se stalo rozhodující silou vývoje novokřtěnectví na Moravě. Moravská šlechta zaujala smířlivý postoj, který neopustila ani za dvou největších vln perzekucí novokřtěnců na Moravě v letech 1536 – 1537 a 1546 – 1554. Mezi léty 1554 – 1580 nastal také zlatý věk novokřtěnců na Moravě. Území, která novokřtění obývali se rozšiřovala. Anabaptické se usazovali především v opuštěných samotách, vesnicích a menších městečkách. Pokus novokřtěnců o uchycení v královských městech ztroskotal hned ve dvacátých letech 16. století. Porážka stavů v bitvě na Bílé hoře definitivně přerušila slibný vývoj ve vzájemných vztazích mezi moravskými stavy a novokřtění. Habsburkové započali s násilnou rekatolizací Čech a Moravy a perzekucí jinověrců. Úplný konec novokřtěnectví na Moravě představoval patent o jejich vypovězení ze země z 28. září 1622.

Novokřtění v Čechách

Odlišným vývojem prošlo novokřtěnectví v Čechách. Značně nepřehledná náboženská a politická situace umožňovala novokřtěncům poměrně snadné pronikání do země. Nový český král

Ferdinand I. se však rozhodl k tvrdému zásahu proti novokřtěncům. Obával se povstání proti vrchnostem a opakování selských bouří v Římsko-německé říši. Anabaptistické hnutí zde nedosáhlo nikdy takového rozsahu jako na Moravě. Do Čech se novokřtění dostávali v roce 1526 za podobných okolností jako na Moravu. Brzy se objevili v Praze, ve šlikovském Jáchymově, dalších městech Krušnohoří a v jižních Čechách. První novokřtěnecká obec v Čechách vznikla v Českém Krumlově. Počet členů této obce se pohyboval okolo 80-ti. V roce 1528 zde působil kazatel Virgilius Plattner z tyrolského Rottenbergu. Z podnětu Ferdinanda I. došlo v Čechách k jednání mezi ním a českými stavy o vypuzení této „bludné sekty“. V roce 1528 odstartovala sněmovní usnesení rozsáhlou perzekuci novokřtěnců v Čechách. Hrozila hrdelními tresty všem přistiženým novokřtěncům a vrchnostem nařizovala, aby kacíře vyháněly ze svých panství nebo je předávaly do vězení na Pražském hradě. V Praze také proběhly první popravy. Roku 1531 byli novokřtění vyhnáni ze šlikovských panství v Krušnohoří. Většina novokřtěnců také musela opustit Český Krumlov. Pod vedením Hanse Amona přešli v roce 1535 do jihomoravského Slavkova. Novokřtěncům bylo jako masové hnutí v Čechách potlačeno ve třicátých letech 16. století.

Ještě v druhé polovině 16. století byly zbytky novokřtěnců na jihočeských panstvích Rožmberků a pánů z Hradce. Člen Jednoty bratrské, Petr Vok z Rožmberka, využíval lékařských a ranhojičských schopností novokřtěnců.

První novokřtění se objevili na Jindřichohradecku již ve třicátých letech 16. století. Usazovali se především v okolí Jindřichova Hradce a Hluboké nad Vltavou. A právě v Hluboké nad Vltavou vznikla pravděpodobně jediná samostatná novokřtěnecká obec v jižních Čechách. V ostatních případech šlo pouze o kontakty jednotlivců z řad novokřtěnců s jihočeským prostředím. Od šedesátých let 16. století působila v Hluboké dílna na výrobu proslulé habánské keramiky. Velmoži z jižních Čech se postupně dozvídali o řemeslném a vinařském umění moravských novokřtěnců a začali si je zvat na svá panství. Náboženské rozpory ustoupily, jihočeská šlechta obdivovala nespornou kvalitu výrobků moravských heretiků. S největší pravděpodobností se stalo módní záležitostí, že si jihočeští velmoži zvali na svá panství novokřtěnecké řemeslníky a vinaře a používali jejich výrobky. V druhé polovině 16. století zřizovali novokřtění pro pány z Hradce na stráních severně od zámku Hluboká nad Vltavou vinice a na hlubockém zámku zaměstnávali novokřtěneckého zahradníka Havla, který později sloužil i v pražském paláci pánů z Hradce. Novokřtění samostatné obce na Hluboké bydleli společně v „domech bratří“ po vzoru svých souvěrců na Moravě.

Novokřtěnce přijímal do svých služeb i tolerantní katolík Adam II. z Hradce. Na jindřichohradeckém zámku pracoval novokřtěnec Honza jako vinný klíčník. Honza pocházel z jihomoravských Trstěnic. Jindřichohradecká vrchnost udržovala kontakty především s moravskými novokřtěneckými obcemi v Mikulově a Trstěnicích.

Adam II. z Hradce udržoval kontakt s jihomoravskými novokřtenci i z toho důvodu, že se po celý svůj život netěšil příliš pevnému zdraví a často se proto obracel na novokřtence, kteří prosluli jako vynikající lékaři a ranhojiči. Jindřichohradečtí formani také zajížděli do Mikulova a jiných jihomoravských obcí pro různé druhy ovoce a zeleniny, pro jejichž pěstování nebyly v okolí Jindřichova Hradce vhodné podmínky. Nejčastěji to byly melouny.

Ve druhé polovině 16. a na počátku 17. století nesloužili novokřtenci pouze ve službách Adama II. a Jáchyma Oldřicha z Hradce. Od konce sedmdesátých let 16. století se usazovali i v okolí Jindřichova Hradce. Jednalo se však o jednotlivé novokřtence a jejich rodiny. Všechny vesnice, ve kterých novokřtenci žili ve druhé polovině 16. století, byly v okruhu do 10 kilometrů od Jindřichova Hradce. Podle pozemkové knihy z let 1580 – 1609 bylo na panství Jindřichův Hradec padesát vesnic.

Závěr

Novokřtěnecké hnutí v Čechách nikdy nedosáhlo takového rozmachu jak novokřtěnecké hnutí na Moravě, stejně tomu bylo i na dominiu pánů z Hradce. Novokřtěnečtí usedlíci na jindřichohradecku se zabývali především zemědělstvím a drobnou řemeslnou prací. Neexistují doklady o tom, že by se kvůli svému vyznání dostávali do rozporu s jindřichohradeckou vrchností. Dokázali se přizpůsobit běžnému životu na panství. Jejich přítomnost zde byla důkazem náboženské tolerance, která existovala na dominiu posledních pánů

z Hradce. S největší pravděpodobností někteří novokřtění zůstali na jindřichohradeckém panství Slavatů i po bitvě na Bílé hoře a během třicetileté války v první polovině 17. století.

Literatura

Milan Kovář, *Novokřtění na dominiu pánů z Hradce*, Opera Historica 6, 1998, 371 – 396.